

Црква као заједница*

Част ми је да учествујем на овој конференцији покрета *Вера и Устројство*, петој ове врсте почевши од оне у Лозани 1927. године. Ова конференција, која се одржава у времену, где супротно поступку спроведеном приликом конференција у Лозани и Лунду, покрет Вера и Устројство не прилази проблему јединства Цркве на конфесионалан и компаратистички начин, већ предлаже да се преиспита о томе како заједнички корени наше библијске и патристичке традиције могу допринети светој ствари успостављања јединства Цркве.

У светлости овог новог приступа проблему јединства Цркве морамо поздравити појављивање концепта *киноније*, кључног

* Бројни православни теолози – међу којима аустралијски архиепископ *Стилијанос*, митрополит *Георгије (Кодр)*, епископ *Калистос (Вар)*, отац *Виталије Боровој*, *Николај Лоски* – учествовали су на 5. светској конференцији покрета *Вера и Устројство*, теолошког одељења Светског савета цркава, одржане од 3. до 14. августа у месту *Сен Жак де Компостел (Шпанија)* на тему "Према заједници у вери, животу и сведочењу". Све хришћанске конфесије, међу којима први пут и Римокатоличка црква, биле су присутне на овом скупу, на коме је реферат митрополита *Јована (Зизјуласа)* о Цркви као заједници представљао један од најбриљантнијих момената. Овде доносимо интегрални текст овог реферата.

Митрополит *Јован*, стар 62 године, титуларни је епископ *Пергама*. Професор на *Кингс колеџу* у *Лондону* и на *Богословском факултету* у *Солуну*. Веома су цењени његови радови из домена *еклесиологије* и *литургијске теологије*. Више његових текстова објављено је на француском језику, као што су: "Евхаристијска визија света и савремени човек"; "Евхаристија: неки библијски аспекти"; "Литургијска традиција и јединство хришћана", као и један темељни рад о реалности Цркве према егзистенцијалним проблемима човека, под називом: "Црквено биће".

појма теолошког речника покрета Вера и Устројство. Ниједан хришћанин не може посумњати у библијско и патристичко порекло овог концепта. Мада се све хришћанске традиције не позивају на исти степен овог концепта, његово коришћење у екуменском дијалогу није ствар ове или оне посебне хришћанске традиције. Као православан, радујем се што у екуменском дијалогу употребљава један концепт, чија се дубина и богатство у толикој мери манифестују у теологији грчких Отаца. Али се потпуно слажем да је идеја заједнице присутна и код латинских Отаца Цркве, као код Амвросија, Августина и многих других; уосталом као и код реформатора. Чак и код оних међу нама који придају највећу важност, па и искључивост, Светом писму не би смели да занемаре место које има концепт киноние у Библији. Према томе, тема коју обрађујемо укорењена је у хришћанским традицијама и, због те чињенице, потпуно је екуменска, у античком смислу овог израза. Сви ћемо имати корист од једне пажљиве и продубљене студије овог концепта, у нашим истраживањима путева и средстава како би се превладала подела Христове Цркве.

Појављивање концепта киноние као кључног појма теолошког језика екуменског покрета, а нарочито Вере и Устројства, није случајно. Оно је, мислим, везано за једну еволуцију, па чак велику промену која је изашла на видело на конференцијама у Лозани и Единбургу, еклисиологију су поставиле у центар христологије. Конференција у Лунду 1952. године наставила је тим путем и нагласила христолошку димензију еклисиологије: "Зато што верујемо у Исуса Христа, верујемо такође у Цркву као тело Христово". Утицај еминентних теолога тога времена, као што је покојни отац Георгије Флоровски, био је овде пресудан. Тако он пише: "Еклисиологија је само један одељак христологије". Не заборавимо да је сам темељ Светског савета цркава био, у том времену, стриктно христолошки.

Ствари су почеле да се мењају 1961. године у Њу Делхију. Теме које су се обрађивале у Светском савету цркава проширивале су се на Свету Тројицу, док су православни теолози, као покојни Никос Ниситос и други, премештали расправе, што се тиче еклисиологије, од христологије на пневматологију. Конференција у Монтреалу, 1963. године, инсистирала је на чињеници да наше разумевање Цркве не би смело да произилази само из христологије него и из разумевања Божје тројичности.

У том времену још увек није постојало јасно објашњење о појму киноније и његовом односу са Црквом; али, мало времена погом, одржан је II Ватикански концил, који је отворио пут за католичку теологију заједнице. Захваљујући усклађености теологија: католичке, протестантске и православне, овај концепт киноније сада заузима централно место у екуменским дискусијама. Садашња конференција покрета Вера и Устројство убраја се у овај тренд изабравши за главну тему кинонију.

Зашто је овај концепт киноније толико важан за покрет Вера и Устројство у актуелној фази своје историје? Чиме се може допринети да би се унапредила ствар хришћанског јединства у овом тренутку? То је питање које бих волео да поставим у овом реферату. У покушају да одговорим на ово питање биће неизбежно да се ослоним на моју теолошку традицију, као и на теологију Отаца Цркве. Предлажем, дакле, да поделимо нека размишљања о начину на који би се могло приступити и размотрити проблем јединства Цркве у светлости киноније.

Кинонија као теолошки концепт

Шта желимо да означимо употребом термина кинонија у теологији? По чему се он разликује од световног појма "заједнице"? Прво треба одговорити на то питање, да бисмо затим тај термин применили на еклисиологију и на проблем јединства Цркве. О тешкоћи коју представља обично коришћење термина "заједница" довољно говори и једноставна чињеница да је изабрано да се у току ове светске конференције користи грчки оригинални термин. У ствари, кинонија у смислу који се користи у писаним грчким текстовима и у патристичкој традицији има специфично значење, важно по последицама што се тиче еклисиологије. Основни елементи од којих је састављен концепт киноније произилазе из теологије и баш на тој тачки морала би да настане усаглашеност у оквиру екуменског покрета. Који су главни елементи на којима би могла да се оснује теологија киноније?

а) Кинонија није плод неког социолошког искуства или неке етике, него вере. Ми смо позвани на кинонију не зато што је то "добро" за нас и за Цркву, него зато што верујемо у једнога Бога, Који је, у Свом најприснијем бићу кинонија. Ако верујемо у једнога Бога, Који је пре свега индивидуалан, Који постоји самим Собом пре свог односа са другима, онда се приближавамо социолошкој концепцији киноније. У том случају Црква није, у

своме бићу, заједница: она је то само споредно, на начин "bene esse". Учење о Светој Тројици стиче у том погледу одлучујућу важност: Бог је тројичан, у самом Свом бићу он је релационалан. Бог који не би био тројичан, не би био кинониа у самом Свом бићу. Да би била еклисиологија заједнице, еклисиологија мора да се оснива на тројичној идеологији.

б) Кинониа нам такође дозвољава да разумемо личност Христову. Овде синтеза између христологије и пневматологије добија својство одлучујуће важности. Шта друго значи за Христа чињеница да буде "духовно биће", "рођено од Духа", миропомазано Духом, ако не да је у самом Свом бићу потпуно релационалан? Дух је Дух кинонис. Не може се схватити христологија без пневматологије; што значи да морамо по сваку цену престати да мислимо о Христу у индивидуалистичким терминима, већ га разумети као "корпоративну личност", укључиво (инклузивно) биће. Мноштво се састоји од Једног. "Глава" се не може схватити без "тела". Црква је тело Христово, зато што је Христос пневматолошко биће, рођено у кинонији Духа и у њој постоји.

Црква као кинониа

Приступимо сада под овим углом питању еклисиологије. Ако је Бог у самом Свом бићу кинониа, ако је личност Христова у Чије име смо ми, људска бића, спасени – и са нама читава творевина – у самом Свом бићу кинониа, какве се последице из тога могу извући што се тиче нашег разумевања "Цркве? Како се овај појам киноние уклапа у идентитет Цркве, њену структуру и њено служење у свету? Како ово разумевање Цркве као киноние утиче на наше напоре да бисмо се примакли видљивом јединству, окончавајући саблазан поделе? На крају, како се разумевање Цркве као киноние уклапа у њену мисију у свету, као и њен однос по читаву творевину? Предлажем да о овим питањима размишљамо у току овог излагања, у нади да ћемо постићи циљ ове конференције, која се састоји у томе "да охрабримо Цркве да потврде и да живе у већ реалној заједници, мада делимичној, која постоји међу нама (...) идентификујући питања која представљају препреку за потпуну заједницу и у том смислу се трудити" ("Према кинонији у вери, животу и сведочењу" – радни документ Вера и Устројство бр. 161, Женева, 1993.).

Идентитет Цркве је релационалан

Ако пажљиво проучимо употребу термина "еклисиа" у Новом завету, изненађујућа је констатација да је обично у генитиву и то на два начина. Свети апостол Павле, који је изгледа први употребио овај термин у свим својим списима, говори с једне стране о "Цркви Божјој (или Христовој)", а с друге стране о Цркви или Црквама "извесног места" (Солун, Македонија, Јудеја итд.). Црква никад није схватана по самој себи, него у односу са нечим другим, било да је то Бог или Христос, или пак извесно место, тј. свет који је окружује.

Генитив "од Бога" јасно показује да Црква преузима свој идентитет из њеног односа са једнотројичним Богом. Овај однос садржи више аспеката. Пре свега то значи да Црква, у самом свом бићу, мора одразити начин Божјег постојања, који се састоји у заједници између лица. Захтев да "будемо као Бог" (Јк. 6, 36) или да "уђемо у заједницу са божанском природом" (II Петр. 1, 4) претпоставља да Црква може да постоји и да дела само у односу са Светом Тројицом, која је начин Божјег постојања (дефиниција лица Свете Тројице на "начин постојања" који дају кападокијски Оци). За наше разумевање природе Цркве одлучујуће је да нам Бог открива да постоји у заједници лица. Према томе, када кажемо да је Црква кинониа, ми само означавамо заједницу која постоји између лица Оца, Сина и Светог Духа. Индивидуализам је, дакле, по дефиницији несагласан са Црквом, која је по суштини заједница и однос између личности.

Уосталом, чињеница што је примењен генитив за појам Цркве, као и да је употребљен у Библији у односу на Христа, доказује да она не би могла да одрази начин Божјег постојања изван "домостроја Сина", тј. синовског усвојења које нам је подарено у Христу. Црква није врста слике – у платонском смислу речи – Свете Тројице, она је заједница у смислу где се идентификује са Божијим народом, у Израелу, у "Христовом телу"; у смислу где она служи и испуњава у самој себи Божији план у историји, у име целокупне творевине. Овај план од Цркве чини знак Царства Божјег, које је завршетак божанског домостроја. Црква као заједница одражава Божје биће као заједницу, на начин откривења које ће достићи своју пуноћу у Царству Божјем. Кинониа је есхатолошка милост. За време свог историјског постојања Црква се труди да се прилагоди моделу Царства Божјег и никад не би смела да престане да то чини; али да би достигла пуну и са-

вршену заједницу у историји, непрестано се треба борити са силама које угрожавају ту заједницу. Свака увиђавност у овој борби за заједницу, може уништити идентитет Цркве.

Структура Цркве је релационална

Како изгледа структура Цркве у светлости заједнице? Овде треба разликовати два нивоа: помесни и универзални. Заједница се темељи на ова два нивоа. На помесном нивоу еклисиологија заједнице значи да ниједан хришћанин не би могао да постоји као индивидуа у директној заједници са Богом. "Unus christianus, nullus christianus" (један хришћанин, нема хришћанина), каже једна стара латинска пословица. Пут према Богу пролази кроз "ближњег", који је у овом случају сваки од чланова заједнице. Црква се схвата као структурисана локална заједница. Сви хришћани морају да се сложе да би постојало јединство Цркве.

Структура помесне Цркве мора бити таква да истовремено гарантује две ствари. С једне стране мора се сачувати јединство и јединственост: ниједан члан Цркве, ма какво је његово место у њој, не може да каже другом члану: "Ти ми ниси потребан" (I Кор. 12, 21). Постоји апсолутна међузависност између свих чланова заједнице, што значи да паралелно јединству и јединствености, Црква такође прихвата и различитости. Сваки члан заједнице је неопходан, јер он или она уноси свој дар (харизму) у јединствено тело. Сви чланови су потребни, али нису сви исти, они су потребни самим тим што су различити.

Ова разноврсност, ова различитост може садржати природне разлике, друштвене као и духовне. Разлике у погледу природе, расе, пола и старости морају бити укључене у различитост заједнице. Нико не може бити искључен због расних, полних или старосних разлика. Заједница на помесном нивоу представља различитост у свим својим доменама. Ово се такође примењује и на друштвене разлике: богати и сиромашни, слаби и моћни, сви морају имати своје место у заједници. Исто то важи и за различитости духовних дарова. Нису сви у Цркви апостоли, нису сви катихете, немају сви дар исцељења итд. Међутим, сви су потребни једни другима. Духовни елитизам, који је Свети апостол Павле осудио у Коринту, никад није престао да искушава Цркву, али он мора бити искључен из еклисиологије заједнице.

Ипак, постоје ли границе различитостима? Да ли заједница прихвата различитости безусловно? То је деликатно питање,

које се директно односи на екуменску проблематику. Потребно је, дакле, да се на то обрати највећа пажња.

За различитости најважнији је услов да оне не смеју да униште јединство. Помесна Црква мора тако да се организује да јединство не уништи различитости и да различитости не униште јединство. На први поглед овај принцип изгледа иреалан. Међутим, равнотежа између "једног" и "мноштва" у организацији заједнице јавља се у свим канонским одредбама првобитне Цркве. У том погледу важност епископске службе је очигледна и кључна за њено правилно разумевање у светлости заједнице. Свака различитост заједнице мора на неки начин да прође кроз јединствено служење, без чега се иде у разилажење. Рукоположење, као чин који потврђује место извесне службе унутар заједнице, мора бити дар једног служења да би послужило јединствености заједнице. Симетрично томе, ово јединствено служење мора да буде саставни део заједнице, а никако да се издиже изнад ње као аутономни ауторитет. Свака еклисиологија заједнице искључује пирамидалне концепције Цркве. Постоји перихореза (међупрожимање, узајамност) служења, које се такође примењује и на служење јединству.

Исти релационалан принцип примењује се на структуру Цркве, како на помесном тако и на универзалном плану. Заједница која би била изолована од осталих заједница не би могла да претендује на црквени статус. Постоји само једна Црква у свету, мада у исто време има мноштво Цркава. Овај парадокс се налази у средишту еклисиологије заједнице. Овде је још у питању само однос између "једног" и "мноштва". Како треба то утврдити у теорији и пракси?

Са тачке гледишта теологије, овде имамо посла са истинском синтезом између христологије и пневматологије, што исто тако дозвољава да разумемо однос "један"/"мноштво" – Три – унутар Свете Тројице. Свети Дух раздељује Христово тело чинећи од сваке помесне Цркве пуну "католичанску" Цркву. Сваки пут када пневматологија слаби или се подређује христологији (у некој врсти еклисиолошког "филокализма"), тада се Црква нужно потчињава црквеној универзалној структури; што је веома штетно за "кинонију Светог Духа". Исто тако, ако помесна Црква није везана за Божју Цркву у свету, постоји ризик потчињавања христологије пневматологији (завршавајући у неку врсту "спиритукизма" /"духовњаштва"/, колико што се тиче триадологије толико и еклисиологије). Ако, пак, придајемо исту важ-

ност христологији и пневматологији, тада признајемо пуну католичност (Totus Christus) свакој помесној Цркви, чувајући јединственост Цркве на универзалном плану. Како се то може учинити? Да би се одговорило на то питање треба добро разумети две ствари: саборски систем и приматску службу. Не бисмо смели да штедим на овим двама питањима, бар ми се чини, ако се у екуменском покрету оријентишемо према истраживању еклисиологије заједнице.

Требало би прво да нагласимо да у еклисиологији заједнице ни саборност ни примат не садрже у себи структуре или службе које се постављају изнад црквене заједнице или заједница. Саборност и примат могу бити реалности заједнице само унутар структуре или службе које укључују сваку помесну Цркву.

Првобитна Црква нам нуди, у том погледу, модел саборне структуре који може бити веома користан. Ако га не бисмо хтели копирати, можемо у њему бар потражити инспирацију. Суштина овог модела дана нам је у 34. канону кодекса названог "Апостолска правила" (који потиче вероватно из IV века); овај канон одређује да у свакој области управитељи помесних Цркава, епископи, морају признати једног међу њима, епископа метрополе као примуса ("протос") и да ништа не могу учинити без њега. И обрнуто, протос не може ништа учинити без ових епископа; на тај начин, закључује овај канон, слави се једнотројични Бог.

Овај модел је важан, јер изражава саборност и примат на начин да буде сачувана, посредством свога епископа, пуна католичност сваке помесне Цркве. Могу ли се подељени хришћани овим инспирисати у њиховим напорима да би изградиле видљиво јединство? Без саборности ризикује се да се жртвује јединство у помесној Цркви. Међутим, саборност која би поништила католичност и интегритет помесне Цркве завршила би у црквени универзализам. Исте опаске такође вреде и за примат. Може ли постајати јединство Цркве без примата у три нивоа: месни, регионални и универзални у еклисиологији заједнице? Ми у то не верујемо. Само преко једне "главе", једног "примуса" као "мноштва", било да су то хришћани узети одвојено или помесне Цркве, може се говорити једним гласом; али "примус" мора да буде саставни део заједнице. Ова служба не одређује се од њега самог, него само у једном аутентичном односу. Таква служба може да се обавља само заједнички са управитељима помесних Цркава и изражава се консензусом. Можемо само пожелети примат ове врсте, који нипошто није неугодан у оквиру еклисиологије заједнице.

Ауторитет у Цркви је релационалан

Из овога што је до сада речено произилази да се ауторитет Цркве не састоји ни у каквом положају у њему самом, него у неком догађају заједнице који је подстакнут од Светог Духа, јер Дух саставља хришћане у тело Христово, истовремено на помесном и на универзалном плану. По традицији прихвата се, бар код католика и православних, да се највиши ауторитет Цркве налази у васељенском сабору. Међутим, ниједан васељенски сабор не представља ауторитет као такав, једноставно као институција. Да би могао да буде ауторитет, требало би да његове одлуке буду прихваћене од помесних Цркава. Примери Ефеског 449. године и Флорентинског који су задовољили све критеријуме васељенског сабора (универзална представљеност итд.) и који насупрот томе нису прихваћени у целој Цркви, добро су познати. Тачно је да без институције, која има ауторитет учења и одлучивања, не би могло постојати јединство у Цркви; али на крају крајева, одлуке једне такве институције морају бити стављене на пробу прихватањем које доживљавају у заједници, пре него што се може претендовати на пуни и неокрњени ауторитет. Као и за сваку другу ствар, у склисиологији заједнице, ауторитет мора бити релационалан.

Овако посматрање исто тако важи што се тиче учења. Учење, такође, произилази из тела Цркве, јер црквене догме нису неки логични предлози који морају бити потврђени и одобрени од стране сваког хришћанина: напротив, то су доксолошке афирмације које су саставни део култа и живота заједнице. Символ вере не може бити предмет теолошких студија, већ химна коју заједнице певају.

Мисија Цркве је релационална

Дуго времена хришћанска мисија је сматрана као проповед која се упућује свету. Истина је да Црква није од овога света и да свет мрзи Христа и Његову Цркву. Међутим, однос Цркве према свету није само негативан, он је такође и позитиван. То укључује оваплоћење и такве идеје које значе рекапитулацију свих ствари у Христу, које се налазе у Библији (посланице Ефесцима, Колошанима итд.) и код Отаца (Иринеј, Максим и други). У православној традицији, где евхаристија заузима централно место, свет је присутан у Цркви како у облику природних елемената,

тако и у облику свакодневне бриге чланова Цркве. Ако се од заједнице ствара кључни појам што се тиче еклисиологије, онда се боље разуме шта је то мисија: она свету не супротставља Еванђеље, него га радије уклапа у свет. Теологија мора да истражује како би ставила Еванђеље у однос са егзистенцијалним потребама света, било да су хуманитарни или други. Уместо да се Библија и догме баце у лице свету, било би боље прво осетити и разумети оно што свако људско биће жели у дубини самог себе, а затим видети који смисао могу имати Еванђеље и учење, имајући у виду ову жељу.

Овај релационални карактер мисије не би смео да се ограничи на људска бића. Она мора да се протегне до укључивања творевине, рачунајући и ону која није човечанска. Вођење бриге о целокупности творевине по традицији није улазило у делокруг мисије Цркве. Сада смо уверени да је то било погрешно. Црква као кинониа такође је у односу са анималним и материјалним светом, у његовој целини. Несумњиво је да се данас најхитнија мисија Цркве састоји у схватању следећег (објављујући јасно и гласно): постоји унутрашња кинониа између људског бића и његове природне околине и ова кинониа мора бити у самом средишту Цркве да би достигла своју пуноћу.

Заједница у времену

Црква није биће које живи изван времена. Заједница није само однос који постоји између помесне Цркве и остатка света у одређеном тренутку, већ заједница такође значи кинониу са заједницама из прошлости и са онима у будућности. За оно што је из прошлости Цркви је потребно Предање да би постојала као кинониа. Када је само Предање дотакнуто и условљено заједницом, оно престаје да буде строго преношење учења и живота, да би постало поново протумачена и поново прихваћена реалност у светлости особеног контекста где је пренето. Из ове чињенице Предање стиче облик предања (са малим "п", в. конференцију у Монтреалу) и на тај начин различитост је увек узета у обзир. Ипак, Црква мора себи поставити питање да би сазнала оно што мора да буде одлучујуће у овом откривању Предања иза или кроз предања. Критеријуми који су употребљени од стране Црква разликује се, што представља озбиљну препреку установљењу пуне заједнице између њих. Неки мисле да се једини критеријум Предања налази у свему што Свето писмо изричито

потврђује. За друге, Свето писмо је само део ове много опсеж-није реалности као што је Предање. У еклисиологији заједнице време није раздвојено на прошлост, садашњост и будућност. Вре-мену је намењено да буде ослобођено овог расцепа помоћу Цар-ства Божјег, које се поставља између прошлости и садашњости. Критеријум Предања, према томе, налази се у откривању онога на шта ће личити свет у Царству Божјем. Као што каже свети Максим Исповедник у VII веку, "Ствари из прошлости су сенке, оне из садашњости представљају икону; истина се налази у ства-рима будућности". Да ли смо расположени да истражујемо кри-теријуме Предања у визији Царства Небеског, а не једноставно у ономе што нам је пренето из прошлости? Заједница у времену захтева, у овој перспективи, визију Царства Божјег чији би знак у свету била Црква.

То се такође примењује и на апостолско прејемство. Заједни-ца са керигмом и апостолска мисија не свде се на везу рукопо-ложења или на очување апостолске вере у оригиналном облику. Апостолско прејемство проистиче из заједнице Цркве (одатле почиње и захтев да се сва рукоположења обављају у присуству заједнице, посебно у свом евхаристичком облику). Ради се о пре-јемству заједница, а не индивидуа, о прејемству које нам долази из Царства Божјег, чију визију и пред-укус имамо у евхаристиј-ском сабрању. На тај начин сусрећу се заједнице прошлости, са-дашњости и будућности. Без овог сусрета нема аутентичне за-једнице.

Communio in sacris

Не може постојати пуна заједница без заједнице у светотајин-ском животу Цркве, а изнад свега у евхаристији. Да бисмо учи-нили правду еклисиологији заједнице требало би заменити "интер-комунију" – "комунијом". Потпуна заједница пре свега значи евхаристијску заједницу, јер евхаристија рекапитулише цео домострој спасења, у коме су прошлост, садашњост и будућ-ност сједињени и у коме универзална заједница заузима место са Светом Тројицом, са осталим Црквама и са читавом творевин-ом. Крштење, миропомазање и остали светотајински живот да-ни су нам имајући у виду евхаристију. Заједница у другим светим тајнама само је "делимична" или антиципирана заједница, која налази своје испуњење у евхаристији. Није случајно што у мно-гим језицима, рачунајући и савремени грчки, кинониа или

заједница такође значи и причешће ("Тиа кинониа" – "Свето причешће").

Ове напомене ми изгледају као да производе ехо на реч "према", која се налази у самом наслову теме наше конференције. Ми смо још увек у процесу "према" пуној заједници, тј. са крајњим циљем према евхаристијској заједници. Међутим, заједница је не само крај, већ и средство које води крају. Ако ми већ сада ништа не делимо, не можемо се надати да ћемо икад ишта делити; ако хоћемо да напредујемо у добром правцу, никад не смемо изгубити крајњи циљ према коме идемо.

Закључци

Покушајмо сада да извучемо неке закључке из овог скромног теолошког размишљања.

1.) Ако желимо да тражимо јединство на солидним и здравим основама, потребно нам је здраво учење о Богу као Тројици и о божанском домостроју у Христу у Његовом односу са делом Светог Духа. Ова учења нису обичне догматске формулације, обрађене од стране теолога, него неопходне премисе за еклисиологију заједнице, без којих би били узалудни сви напори за превладавање подела. Кључно је, дакле, да се постигне начелни споразум о вери, нарочито у доменима којих смо се овде дотакли. Напредак, који је остварио покрет Вера и Устројство у свом пројекту који се односи на апостолску веру и на Никео-Цариградски Символ вере, добродошао је и морао би да се настави да би био продубљен. Тринитарна теологија мора још више да буде заступљена на дневном реду покрета Вера и Устројство. Важност тога показало је искуство католичко – православног дијалога.

2.) Питања, као што су структура Цркве, њено служење, њен ауторитет, представљају толико тачака где је концепт киноније богат обећањима за екуменски дијалог. Као што сам покушао да овде покажем, концепт заједнице може нам помоћи да превладамо традиционалне дихотомије између институционалног и харизматског, локалног и универзалног, саборног и приматског. Овај концепт, ако се користи на стваралачки начин у еклисиологији, могао би да дозволи да се оконча са пирамидалним и легалистичким схватањима службе, ауторитета и структуре Цркве, што представља препреку јединству.

3.) Тема киноние јединству Цркве може донети квалитет живота и егзистенцијално значење. Црква је релационално биће: она је Црква "Божја", али постоји као Црква "локализована на једном месту". Хришћански појам киноние нераздвојно је везан за кинониу тон патематон (заједницу у страдањима) Христа (I Петр. 4, 12–19) за свет Божји. Љубав Бога Оца и милост Господа нашег Исуса Христа не би смели бити одвојени од киноние Светог Духа. Они чине јединствену реалност.

Ово су само нека скромна размишљања на једну опсежну тему. Заједница је неисцрпна тема како у теорији тако и у животу. Она нас подсећа на то који је наш крајњи циљ и који нас пут води да се тај циљ постигне.

(СОП, септембар–октобар 1993.)

Превод са француског
протојереј–ставрофор
Драган Герзић